

Ruta pou del gel i adoberia

i VISITA GUIADA
 EXPOSICIÓ PERMANENT
TRAGÈDIA AL CALL. TÀRREGA 1348
 Primer diumenge de mes a les 10.30 h

CONCERTACIÓ DE VISITES
 Exposicions permanents, ciutat, call, pou del gel, adoberia del Molí del Codina, ruta modernista i temàtiques específiques per a escolars

SALES EXPOSICIONS PERMANENTS
 De dilluns a dimecres de 10 a 14 h | De dijous a diumenge (i festius) de 10 a 14 h i de 19 a 21 h

SALES EXPOSICIONS TEMPORALS
 De dilluns a dimecres de 10 a 14 h | De dijous a diumenge (i festius) de 10 a 14 h i de 19 a 21 h

OFICINA COMARCAL DE TURISME DE L'URGELL
 C. Agoders, 16
 25300 Tàrrega · 973 500 707
 www.turismeurgell.cat

MUSEU COMARCAL DE L'URGELL
 C. Major, 11
 25300 Tàrrega · 973 312 960
 www.museutarrega.cat

CAL CONCERTAR VISITES

El pou del gel

Els pous de gel o de glaç eren unes construccions soterrades que servien per emmagatzemar gel. Eren de planta circular, amb les parets fetes de pedra i la coberta formada per una volta o pseudovol-

ta de mitja esfera. Van estar en ple funcionament entre els segles XVI i XVIII i eren comuns a moltes localitats. Al segle XIX queden en desús, arran del sorgiment de les fàbriques de gel. El gel recollit durant l'hivern es dipositava dins del pou formant capes horitzontals separades entre si per palla o brancatge. L'aïllament tèrmic del pou feia que el gel es conservés la resta de l'any. Aquest era utilitzat per a finalitats terapèutiques, per conservar aliments com ara el peix, per fer gelats i, sobretot, per refrescar l'aigua, el vi i altres begudes. El pou del gel es construeix a

l'entorn de 1611. L'obra l'encarrega l'Ajuntament al mestre d'obres Peris Xauxa. Un altre document, *La tabba del pou del gel*, escrit el 1656, n'estableix detalladament el funcionament. El pou del gel de Tàrrega es troba en un molt bon estat de conservació. Se n'ha mantingut intacta l'obertura superior, per on s'abocava el gel, i s'ha preservat una bona part del recorregut del seu accés a mitja alçada, des d'on s'entrava per fer el manteniment i l'extracció del gel per vendre. Durant la guerra civil de 1936-1939, el pou s'habilità com a refugi antiaeri.

muralla MEDIEVAL

Tram de la muralla medieval on s'obria l'accés original al pou del gel, destruït entorn del 1980. Entrada que es trobaria a la dreta de la imatge.

fons DEL POU

Fons del pou excavat al tapàs i banqueta adossada contra el parament del pou i que en resseguix el perímetre. Aquesta banqueta podria tenir relació amb una estructura de fusta sobre la qual s'apilava el gel, deixant un espai inferior per a la circulació de l'aigua del desglaç.

Part superior interna del pou del gel. El coronament del pou està fet amb una falsa cúpula, feta per aproximació de filades, i presenta una obertura per on s'abocava la neu i el gel.

part SUPERIOR INTERNA

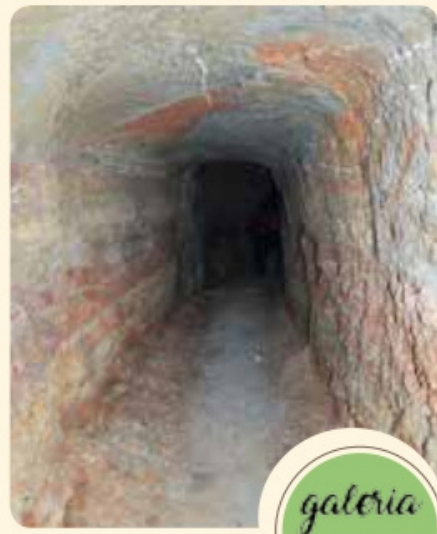
tram DE PASSADÍS

Únic tram de passadís conservat íntegrament, dels tres que configuraven l'accés en ziga-zaga des del carrer fins a mitja altura del pou.

Obertura inferior corresponent al desguàs original del pou del gel. Servia per a l'evacuació de les aigües del desglaç cap a l'exterior del pou.

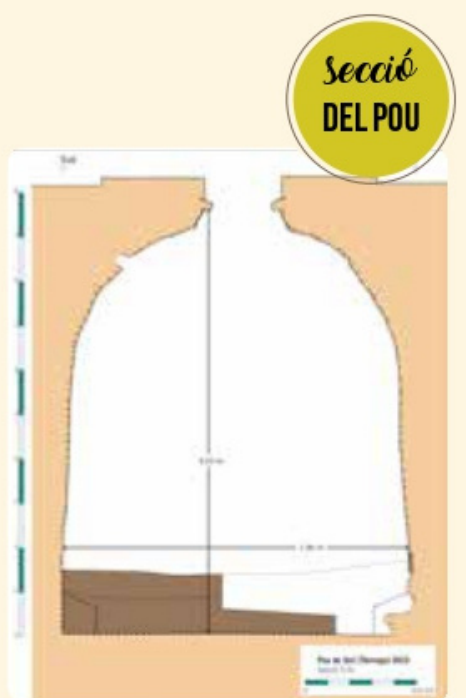
obertura INFERIOR

galeria EXCAVADA

Galeria excavada al subsol, durant la guerra civil de 1936-1939, que conduïa del carrer de Buenos Aires a l'interior del pou.

Secció de nord a sud del pou del gel. Il·lustració d'Arqueologia.

secció DEL POU

MAPA de situació

On menjar

Conxita BUFET LLIURE
 CUINA CASOLANA
 Via Lacetània, 9-11 · 973 672 258

Franquesa MOLÍ D'OLI
 OLI D'OLIVA VERGE EXTRA
 Indústria, 6 · 973 310 298

DIT I FET CÓCS
 PRODUCTES TRADICIONALS
 Sta. Maria, 4 · 973 501 733

HOTEL-RESTAURANT
CARME
 Crta Na-II km 503 · Vilagrassa · T. 973 311 000

HOTEL-RESTAURANT
PINTOR
MARSA
 Av. Catalunya, 112 · Tàrrega · T. 973 501 516

la cava TAPES AL PLAT
 TERRITORI!
 Mestre Güell, 5 · 973 311 380

Exposició permanent

TRAGÈDIA AL CALL

Tàrrega 1348

Museu Comarcal de l'Urgell-Tàrrega

Major, 11 · 25300 Tàrrega
 Tel. 973 312 960
 info@museutarrega.cat
 www.museutarrega.cat

L'adoberia del Molí del Codina

Durant el decurs de les excavacions realitzades entre els anys 1997-1998 i 2004-2005 en aquest solar conegut amb el topònim contemporani de Molí del Codina van aparèixer les restes d'una antiga adoberia que estigué en funcionament durant els segles XV, XVI i primera meitat del XVII.

Les restes arqueològiques de l'adoberia del Molí del Codina destaquen pel seu bon estat de conservació. L'adoberia reaprofitava un edifici preexistent de principis del segle XIV format per una gran nau de 202 m² amb quatre arcs apuntats. Aquest edifici gòtic es trobava situat a la vora de la riba dreta

del riu d'Òndara i en l'extrem sud-oest de la Tàrraga antiga, tocant a les muralles medievals.

Pel que fa a la funcionalitat inicial de l'edifici que reaprofitava l'adoberia s'ha plantejat la hipòtesi que pogués ser la sinagoga feta a partir de l'autorització de 1307 del bisbe Ponç de Vic. La documen-

tació medieval indica que aquesta sinagoga primitiva es trobava a la vora mateix del curs de les aigües i que va quedar inundada l'any 1344. Aquest fet va motivar la construcció d'una nova sinagoga a dins del call, a l'actual carrer de l'Estudi. Hi ha evidències arqueològiques que ens permeten veure que l'edifici ja funciona com a adoberia durant el segle XV. Pel que fa a la documentació escrita, l'adoberia com a tal apareix citada en el Llibre d'Estimes del quarter de sant Antoni de 1501-1514, on l'any 1507 es diu que és d'en Francesc Ponces. En un afegit posterior s'indica que el blanquer Miquel Torradellor la comprà al

notari Francesc Ponces, molt possiblement entre 1524 i 1526.

Entre el segle XV i el XVII es poden identificar diferents reestructuracions internes per millorar el sistema de treball. La riuada de 1644 cobrí de llims l'adoberia i s'abandonà l'activitat definitivament. Els fangs d'inundació van cobrir les restes de la secció de ribera del complex preindustrial fins a l'actualitat. Per altra banda, el molí d'oli, que es construï en aquell mateix indret a finals del segle XVIII i que va donar el topònim de Molí del Codina, no va afectar de forma significativa les restes de la planta baixa de l'adoberia, que restaren enterrades sota el molí d'oli.

Les pells arribaven seques o salades. **El remull** era la primera operació per la qual passaven. Submergien les pells amb aigua per tal de fer una primera neteja, rehidratar-les i obrir-ne els porus. A l'adoberia de Tàrraga el clot del remull està comunicat amb una pica de poca profunditat, dividida en dos meitats, que es troba a la vora d'una llar de foc. És possible que s'escalfés l'aigua per facilitar aquesta operació.

Una vegada rehidratades i netes de sang i de brutícia soluble, es treien del clot i es deixaven senceres o bé es fendien (tallaven per la meitat) a la zona de treball.

A continuació s'introduïen en els **calciners**, on hi havia aigua i calç. L'efecte alcalí de la calç provoca el despeniment dels pèls, a la vegada que elimina l'epidermis i emulsiona el greix natural. Transcorreguts uns dies, les pells es treien dels clots i passaven a la post (peça de fusta amb la superfície corbada i disposada inclinada amb dues potes en un extrem). S'eliminava el pèl amb el ferro de pelar i el de descarnar, operació que consistia a treure la carnassa i el greix de la part del costat de la carn.

Un cop pelades i descarnades, se submergien en el clot de **alum**, on hi havia una solució d'aigua amb excrements d'animals. Aquesta operació preparava les pells per a l'adob i consistia a eliminar greixos i residus de carn, per l'acció dels ferments. També servia per netejar les restes de calç.

Gràcies al procés de **l'adob**, la pell es transforma en cuir i esdevé resistent a la putrefacció, a la temperatura i als agents químics, i guanya plasticitat i suavitat. Les pells se submergien amb aigua en els clots d'adob formant capes de pell i escorça molta i roldor. Aquesta operació podia durar uns quants mesos, depenent del tipus de cuir a adobar. Un dels elements utilitzats en aquesta adoberia per adobar les pells era l'escorça de pi. Ja adobades i escorregudes, les pells s'assecaven possiblement en una planta superior. Un cop seques, estaven preparades per ser tenyides i ensaginatades.

Els clots circulars de pedra i el forn del costat, que serviria per escalfar l'aigua, s'han interpretat com a estructures destinades al **tenyit de les pells**. Els tints que segurament s'utilitzaven eren el sumac, negre de sutge, cúrcuma, magrana, cocinel·la, anyil, etc., pràcticament els mateixos tints que els emprats en el tenyit de teles de llana.

Un cop tenyides les pells s'assecaven a l'aire altre cop i s'ensaginataven amb greix o llard, mitjançant un raspall o pinzell, sobre un taulell.

Espai enllosat, amb un cert pendent, emprat fonamentalment en les **operacions de pelar, descarnar les pells i fendre**. L'operació de fendre es feia en les pells de bovins i consistia a tallar la pell amb un ganivet, en dues meitats, des del cap a la culata. També es tallaven les parts no aprofitables, com la cua, les potes, etc.

Espai semisoterrat amb una coberta de volta de pedra com un celler. Es localitzaren dos suports per a botes i les dues aixetes de bronze de les botes. **El magatzem** podria actuar també com una zona destinada a guardar les pells en brut o ja acabades i altres productes emprats en el procés de l'adob.

A la zona central de l'interior de l'edifici, per sota de l'enllosat en ús durant la darrera fase de l'adoberia i segellat amb lloses grans, aparegué un pou reomplert amb fangs i sediments. El pou, de forma quadrangular i revestit de pedra té una fondària de 4 metres. En contacte amb la capa freàtica aparegué, en molt bon estat de conservació, una portadora de fusta amb mànec i reforços de ferro datada entre la segona meitat del segle XV i principis del segle XVI, juntament amb altres restes de fusta treballada, branques i pinyols així com materials ceràmics d'aquest moment. El pou hauria servit per subministrar aigua a l'adoberia durant un període de temps determinat.

Al mur sud de l'edifici es localitza una **entrada d'aigua** feta a la zona de contacte entre els clots de l'adob i els clots del tenyit. L'aigua entrant devia venir d'una sèquia de reg que devia subministrar aigua a l'adoberia i als horts de la zona. L'entrada d'aigua és clarament posterior a l'època de construcció del mur de l'adoberia, el qual travessa.

Canalització de desguàs d'aigües residuals procedents dels clots de la zona de l'adob, del clot del remull i dels clots del tenyit. Tots els clots presenten un orifici en la seva part baixa que comunica amb aquesta i d'altres canalitzacions de desguàs. Aquesta canalització va fins a l'angle sud-est de l'edifici des d'on devia sortir l'aigua residual cap al riu. Sota el paviment de l'adoberia s'han trobat diferents canalitzacions que conflueixen a la zona central de l'adoberia, indret des d'on arrenca aquesta canalització que circula per la vora dels clots de l'adob.